Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 8/7 Summer 2013, p. 49-64, ANKARA-TURKEY

TÜRK KÖYÜ KÖY EDEBİYATINA NASIL YANSIDI? KÖY ENSTİTÜLÜ YAZARLARDA TEMATİK EĞİLİMLER*

*Erol ÇANKAYA***

ÖZET

Türkiye'de köy edebiyatının, Cumhuriyet dönemi başlarında ortaya çıkan "Halkçılık" ideolojisinin etkileri altında ve "Köye Doğru" akımının bir kolu olarak ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ne var ki bu edebiyat, toplumcu gerçekçi bir iddia ile ortaya çıkmasına karşın, bir yandan kendisinden önce başlamış olan naturalist "köycü"lük akımından bir yandan da o dönem Rusya'sında görülen narodnik edebiyattan etkiler alarak eklektik bir yapı kazanmıştır.

1940'larda Türkiye'de yaşanan Köy Enstitüleri ortamında, bu okullardan mezun olan yazarlar tarafından oluşturulan bu edebiyat ile ilk kez köy ve köylü, kökeni köy olan yazarlar tarafından ve "içerden" dile getirilmiştir. Cumhuriyet ideolojisinin "Köylü efendimizdir" sloganından da güç alan bu akım 1950'lerden itibaren Türk edebiyatında güçlü bir yer kazanmıştır. Gelgelelim, gerek köy edebiyatının naturalist niteliği ve gerekse bu akımdan yazarların toplumu kurtarma " misyon"una özel bir önem vermeleri bir zaaf da oluşturmuştur.

Bu arada, Enstitülü yazarların oluşturduğu köy edebiyatının reel toplumla her zaman uyum içinde olmadığı da görülmektedir. Hiç şüphesiz reel toplumda yaşanan süreçleri bu yapıtlarda her zaman birebir göremeyişimizin nedeni yazarların, edebiyat yapıtlarına kişisel düşüncelerini koymalarıyla ilişkisi vardır. Bu nedenle, Köy enstitülü yazarların oluşturduğu köy edebiyatının, -Lukacs'çı bir söylemle ifade edersek-, toplumsal gerçeklik umutlarına ve isteklerine karşı gitse de onu betimlemedeki "sarsılmaz dürüstlüğü" gösterip gösterememeleri de irdelenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Köy edebiyatı, narodnizm, köycülük, kentleşme, toplumsal değişme.

---

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Yakın Doğu Üniversitesi, Siyaset Bilimi, Edebiyat Sosyolojisi, El-mek: erol.cankaya@neu.edu.tr

HOW THE TURKISH VILLAGE WAS REFLECTED IN VILLAGE LITERATURE? ON THEMATIC TENDENCIES IN THE AUTHORS OF VILLAGE INSTITUTES

ABSTRACT

It would not be wrong to state that village literature in Turkey appeared as a branch of "Into the Village" movementand under the influence of "Populism" ideology that emerged in the beginning of Republic period. However, this literature, though it came out with a social realist claim, gained an ecclectic structure as it was affected by Narodnik literature in Russia at that time on one hand and by the "rusticism" movement bearing naturalistic features, which had started earlier on the other.

During the Village Institutes movement in 1940s in Turkey, with the literature created by the authors graduated from these schools, village and villagers were first voiced "emically" by these authors who were born and grew up in the village. This movement powered by the slogan of the Republic ideology, "Villagers are our masters," took strong roots in Turkish literature starting from 1950s. However, as of 1970s, parallel to the social change and urbanization it gradually weakened and in a sense, disappeared. Yet, due tothe naturalistic characteristic of village literature and the authors of this movement, who attached a special importance to the mission of "saving the society," the works produced within this movement are said to have been important in terms of village sociology. Within this framework, the prominent figures of this movement maintained that the work of art produced during this movement had "documentary" quality.

However, to what extent this literature reflected the village and the villager realistically is still controversial. When looked at from a point of reflecting the village realism, it can be seen that this literature created by the authors of Village Instituteis not in line with what is real. Undoubtedly, the reason why we, as readers, were not able to see what was experienced in the society then is closely related to the author's endavour to incorporate his/her political views into his/her work. If we were to express the village literature created by the villager-authors in a Lukacsian discourse, "reality, even contrary to one's opinions, hopes and beliefs, has to be depicted with an unwavering honesty."

Key Words: Village Literature, Narodnism, rusticism, urbanization, social change.

Giriş

"Yaptığımız romanlar icabında otuz sene içinde
politikacılara, iş sahiplerine, mesuliyet sahiplerine
faydalı olacak döküman durumundadır."
Fakir Baykurt

Bilindiği gibi, Cumhuriyet Türkiye'sini var eden "halkçı" ideolojinin kültürel-yazınsal alandaki yansıması "köycülük" olmuştur. Daha 1920'lerden itibaren dışa vuran bu yazınsal akım o dönemde yaygın olan "narodnik" eğilimlerden de etkilenerek, Türk aydının "Halka Doğru" olan yürüyüşünü destekleyen önemli bir kaynak olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki edebiyata bakıldığı zaman, Sovyet'lerde ortaya çıkan "sosyalist realizm"in etkilerinin Nazım Hikmet, Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Reşat Enis, Suat Derviş, Orhan Kemal gibi yazarların yapıtlarında hemen fark edildiğini söyleyebiliriz. Ne var ki bu akımın çeşitli engellemelerle karşılaştığını, özellikle "Milli Şef" İnönü yönetimindeki 1940'laran itibaren ise, özellikle Köy Enstitüleri'nin kurulmasına koşut olarak, Halkevleri kanalıyla yürütülen "köycü" bir anlayışın uç verdiği görülmektedir.

Bu arada, Türk edebiyatında "köy edebiyatı" adıyla yaygınlaşan akımı Köy Enstitüleri olgusu ile bağlantılı olarak irdelemek gerektiğini vurgulamak da gerekir. Belirtelim ki, modern Türk edebiyatında köyü anlatan başka yazarlar da elbette vardır. Ne var ki "köy edebiyatı" denildiği zaman bu akımı oluşturan yazarların Köy Enstitüsü çıkışlı yazarlar olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

İşte bu Mahmut Makal'ın *Bizim Köy*'ünün yayımlandığı 1950 yılından itibaren, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Dursun Akçam gibi pek çok Enstitü çıkışlı yazarın yer aldığı bu akımın Türk edebiyatına etkili olduğunu görüyoruz.

Gelgelelim 1970'lerin ortalarından 2000'lere kadar ise Türkiye'de yaşanan kentleşme, köylerdeki modernleşme, değişen dünya, kır-kent dengesi, modern iletişim teknolojilerinin köy ve köylü üzerindeki etkileri, kentleşme, yaşanan toplumsal-ekonomik değişimler içinde "köy edebiyatı"nın bir gerileme içine girdiği, giderek gücünü yitirdiği izlenir.

Bu sadece Köy Enstitülü edebiyatçılar için değil, köyü konu alan bütün yazarlar için böyle olduğu söylenmelidir. Zaten, bu süreçte, Cumhuriyet döneminin başındaki "efendimiz köylü" kavramının da bir değişime uğraması, tek başına "köylü!" nün küçümseyici bir sıfat şekline dönüşmesi bile yeterince anlamlıdır. O kadar ki, 1960'ların sonlarında, artık "efendimiz köylü" de köylü olmak istememektedir! Köylü 1960'lardan itibaren ivmesi artan bir şekilde köyünden koparak "İstanbul rüyası'na" gelmektedir. Öte yandan şurası da önemle vurgulanmalıdır ki, kente göçen bu köylü, klasik şemaya uygun olarak "proleter" de olmak istememektedir. Bu kesimin bir bölümü bir işe girse bile bile ilk fırsatta "kendi işini kurmak" amacıyla, işportacı, lahmacuncu, vb. '*marjinal*' sektörlere yönelmektedir.

Çünkü kentlere göç eden köylü için amaç kimi aydınların düşündüğü gibi işçi sınıfına katılıp devrim yapmak değil, İstanbul'u ele geçirmektir! Çünkü, toplumcu gerçekçi şair Vedat Türkali'nin dizesiyle söylersek, "kavgamızın şehri İstanbul" aynı zamanda "taşı toprağı altın" bir çekim merkezidir. Çünkü ülkemizde, Türkiye'yi "küçük Amerika" yapmayı vaat eden iktidarların yönetimde olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Bu yanıyla İstanbul, köyünden kopup gelmiş bu kitlelerin büyük bölümü için, bir "rüya şehir"dir; ne var ki bu "rüya"nın "kavga vererek" devrim yapmak değil, 'aç ama güçlü kaslarla' bu kenti ele geçirmek, 'yağma sofrası'ndan pay almak olduğunu Türkiye daha sonra öğrenecektir!

İşte 1950 sonrasında yaşanan kırsal kesimdeki bu çözülme ve kentlere göç olgu içinde "köy edebiyatı"nın da gücünü kaybettiği görülür. Bu arada, 1970 yılındaki 15-16 Haziran büyük işçi direnişinin siyasal-toplumsal açıdan olduğu kadar Türk edebiyatı için de bir dönüm noktası olduğu söylenmelidir. Bu olay, Türkiye'deki siyasal düşünce tarihinde işçi sınıfının da var olduğunu gösteren bir eylem olarak siyasal kültür ve edebiyat üzerinde de etkili olmuştur.

Özellikle 1970'lerden itibaren burjuvazi yükselir, Türkiye dünyaya açılır, birey öne çıkarken, köy edebiyatının da gücünü yitirmeye başladığı görülür. İşte, Türk edebiyatında 1950-1970 döneminde oldukça etkili olmuş bir akım olan "köy edebiyatı"nın yükselişi ve zayıflamasını anlamak için bu dönemdeki toplumsal değişimi kavramak gereklidir.

1. 1950-1970 Döneminde Kırsal Kesimde Çözülme ve Kentleşme

Hiçbir toplumsal formasyonun değişmeden kaldığı, insan ilişkileri, ahlak, görenekler ve bunun gibi üstyapısal oluşumların toplumsal değişimden etkilenmediği söylenemez. Türkiye'nin de, özellikle 1950 sonrasında başlayıp günümüze kadar gelen bir toplumsal değişme yaşanmıştır. Bu dönemde özellikle Batı Anadolu ve Güney-Doğu Anadolu ile güneyde Adana gibi kimi kent merkezlerine bir göçün yaşandığı görülmektedir.

Bu bölge metropoller ve temel olarak ta İstanbul'a yönelmiş olan bu kırsal kesim göçü Türkiye'nin yepyeni sorunlarla karşı karşıya gelmesine yol açmıştır. Bu merkezlerde sanayi ve buna koşut olarak da nüfus yoğunlaşması görülmekte; tarımdaki kapitalist gelişme feodalizmin çözülüşünü yaratarak yepyeni insan ilişkilerini ve modernleşmeyi geleneksel toplumun üzerinde yükseltmektedir. Türkiye'de yıllara göre traktör sayısı ve traktörle işlenen tarımsal alana ilişkin şu verileri hatırlaylım:

1948 yılında Türkiye'de var olan toplam traktör sayısı 1.700 iken bu sayı 1960 yılında olağanüstü bir artış göstererek 42.000'e ulaşmıştır. Türkiye'de büyük bir toplumsal dönüşüme yol açan bu "traktör devrimi"nin sonraki yıllarda da devam ettiğini,1970 yılına gelindiğinde ülkedeki toplam traktör sayısının 106.000'e ulaştığını da kaydedelim. Tarımdaki bu büyük makineleşme ivmesi artarak devam etmiş, 1975 yılında bu sayı 243.000'i aşmıştır (DİE,1977: 32). Bir başka açıdan bakarsak, Türk tarımında, traktörle işlenen tarımsal alan 1960 yılında yüzde 14 iken bu, 1970 yılında yüzde 33'e, 1975 yılında ise yüzde 74 gibi büyük bir değere ulaşmıştır.

Aynı resmi kaynaktaki, kır ve kent nüfusunun yıllar içindeki dağılımına ilişkin veriler şu çarpıcı tabloyu ortaya çıkarmaktadır: Türkiye'de 1950 yılında toplam nüfusun yüzde 18.5'i kentli iken köylü nüfusun oranı yüzde 81.5'tir.Gelgelelim, kentli nüfusun oranı yıllar içinde sürekli artarak 1960'ta 26.3, 1970'te 37.7, 1975'te ise yüzde 41.7 düzeyine ulaşmıştır. Bu sürece bağlı olarak, kırsal kesim nüfusunun da 1960 yılında 73.7'ye, 1970 yılında 64.3'e, 1975 yılında ise 58.3'e indiği izlenmektedir.

Sayısal verileri bile gerektirmeyecek ölçüde belirgin olan olgu, tarımda teknolojik devrim, makineleşme sonucunda özellikle 1950'lerde yaygınlaşan kırdan kente göç ve tarımda kapitalist ilişkilerin Türk edebiyatını da derinden etkilemesidir. (Çankaya, 1973)

1970 sayımı sonuçlarına göre, Türkiye nüfusunun yüzde 66,5'inin kırsal-köysel yerlerde, yüzde 33.5'inin ise kentsel yerleşim bölgelerinde yaşadığını hatırlayalım (Geray:16). 1950 sonrasında yaşanan kentleşme sürecine karşın Türkiye nüfusunun kırsal ve kentsel yerleşim birimleri arasındaki dağılımı budur: bu veriler ise günümüzde bile kırsal kesimin bulunduğu ağırlıklı yere işaret etmektedir. Öte yandan Türkiye'nin içinde bulunduğu toplumsal değişme süreci içinde köy topluluklarının da önemli değişmeler yaşadığı; endüstrileşme, kentleşme, kitle iletişim ve ulaşım kolaylıklarında gelişmelerin bu toplumsal değişmeyi kent merkezleri lehine değiştirdiği de ortadadır (Geray:35).

Geleneksel toplum kavramıyla kentsel merkezlerden ayrımlaştırdığımız köysel yerleşme birimlerinin özgül birtakım nitelikleri bulunmaktadır. Kısaca bu nitelikleri veya özellikleri şöyle belirtebiliriz:

Günümüzde, kapalı bir yapıya sahip olan kırsal merkezler en başta değişen teknolojik buluşlar nedeniyle bu niteliklerini yitirirken buna karşın birtakım özellikleri şöyle belirlemektedir: "Gelişmiş, karmaşık olamayan bir teknoloji, okur-yazarlığın, eğitimin en alt düzeyde oluşu, dışla ilişki azlığı, içe kapanıklık, ekonomik akılcılık eksikliği, empati noksanlığı, başkasının rolünü benimseme yeteneğinin eksikliği" (Aziz:40).

Bu sayısal verilerden daha da fazlasını dönemin pek çok yazarının yapıtlarında çok çarpıcı biçimde görebiliriz. Türkiye'de daha 1948 yılında sadece 1700 olan traktör sayısının 1960'a gelindiğinde 42.000'e, 1970'te 106.000'e yükselmiş oluşu ekonomi üzerindeki etkileri kadar "dönemin ruhu", köylünün duyguları üzerinde de etkili olmuştur.

2. 1950 Sonrasında Kırsal Kesimde Değişme

Türkiye'nin 1950 sonrasından itibaren yaşadığı bu dönüşüm, kırsal kesimi hem ekonomik hem de siyasal açıdan alt üst eden, köylüyü kentlere yönelten bu değişim köy edebiyatına hangi ölçüde ve nasıl yansımıştır? Bunu anlamak için bu akımı oluşturan Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Talip Apayadın, Başaran, Dursun Akçam, Osman Şahin, Ümit Kaftancıoğlu gibi yazarların yapıtlarına eğilmek gerekir.

Hiç şüphesiz, köy edebiyatının öncü yazarı, *Bizim Köy*'ün sahibi Mahmut Makal'dır. Ne var ki bu yapıtın, iddia edildiği gibi bir edebiyat yapıtı, roman olduğunu söylemek çok güçtür. Mahmut Makal'ın 1948-1949 yıllarında *Varlık* dergisinde yayınladığı "köy notları"nın 1950 yılında yayınlanması Makal ve yapıtı yaygın bir ün kazanır, köy sorunu edebiyat çevrelerinin de dışında tartışılır. Ne var ki *Bizim Köy*'ün bir edebiyat yapıtı olmaktan çok bir *köy monografisi* olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zaten kitaba bir önsöz yazan yayıncı Yaşar Nabi'nin sözlerinden de anlıyoruz ki, kitabın amacı yazınsal olmaktan çok, " köyü ve köylüyü tanımayan aydın çevresine ve devlet yöneticilerine uzaktaki köyü yakınlaştırmak, yeni cumhuriyetin yeni aydınlarını kopmuş oldukları milletle yeniden tanıştırmaktır" (Makal,). Yaşar Nabi, "*Bizim Köy*' ün sadece bir edebi eser gibi değil, Türk köyünün kalkınması, Türk köylüsünün insanlık haklarına kavuşması uğrunda yazılmış bir rapor, hatta isterseniz bir ithamname gibi okunması lazımdır" derken aslında bunu itiraf da etmiş oluyor. Görüldüğü gibi kitap yarım yüzyıl sonra, Nabızade Nazım'ın *Karabibik*'le yaptığını yapmayı amaçlamaktadır. Bu ortak yargıya ek olarak şu da söylenmelidir ki, *Bizim Köy* "çoğu zaman antropolojik bir araştırma gibi tahlil ve saptamalarla doludur. Öyle ki "Nüfus ve Sağlık Durumu", "Gıda", "Kadının Mevkii" gibi başlıklar altında toplumsal hayatın çeşitli boyutları eleştirel bir bakışla ele alınmıştır" (Kabaklı:1332). Bunun yanı sıra, *Bizim Köy*'ün yazarı Mahmut Makal ve pek çok Enstitülü yazarın, -deyim uygun düşerse- parlak çıkışlarının ardını getiremedikleri görülmektedir. Makal gerçi bu kitabından sonra yine köy izlenim ve gözlemlerinin ürünü kitaplar çıkardı ancak bunlar kendini ancak "basit" bir tarzda yeniden ürettiğini gösteren kitaplardı; kaldı ki yazınsal anlamda zengin bir birikim de oluşturamadı Makal.

Fakir Baykurt, Enstitülü yazarlar kuşağının hiç şüphesiz en ünlü yazarı aynı zamanda dönemin güçlü öğretmen örgütü *Türkiye Öğretmenler Sendikası*'nın da başkanıdır. Bu akımdan yazarlar arasında Fakir Baykurt hem nitel düzeyi ve hem de üretken bir sanatçı olmasıyla öne çıkmaktadır. İlk kitabı, *Çilli* (1955) adlı öyküler toplamı olan Baykurt'un, daha sonra roman türüne geçse de, öyküyle olan bağını sürdürdüğünü de görüyoruz.

Fakir Baykurt, *Yunus Nadi 1958 Ödülü*'nü kazandıktan sonra filme de alınan kitabı *Yılanların Öcü* (1958) ile adını geniş kitlelere duyurdu. Burdur'un seksen evli Karataş köyünde geçen bu romanda Kara Bayram'ın, evinin önündeki toprağı köyün varlıklısı Haceli'ye satan Muhtar'a ve arsaya

ev yapmak isteyen Haceli'ye karşı sürdürdüğü mücadele anlatılır. Fakat romanın asıl "kahraman"ı Kara Bayram değil, anası Irazca'dır, yoksa Kara Bayram kendi başına bu mücadeleyi sürdürecek yapıda biri değildir. Kara Bayram ve karısı, Haceli ile Muhtar'ın adamları tarafından dövülmüş, hamile olan "gelin" çocuğunu da düşürmüştür.

Bu kitabın bir anlamda ikinci cildi olan *Irazca'nın Dirliği* (1961) ise aynı mücadelenin değişik bir boyutunu konu alır. Önceki kızgınlıkların etkisi ile, Muhtar'ın oğlu Cemal ve Haceli'nin kardeşi Boz Ömer'in, kandırarak köy dışına çıkardıkları Kara Bayram'ın dokuz yaşındaki oğlu Ahmet'e tecavüz etmek istemesiyle başlayan olay, çocuğun, bulduğu bir bıçakla Ömer'i yaralayıp kaçmasıyla sürer. Ahmet önce korkusundan ailesine bir şey söylemez ancak sonra annesine açılır. Kara Bayram "namuslu bürokrat" Kaymakam'a saldırganları şikâyet etmesi üzerine Cemal ile Boz Ömer tutuklanırlar. Fakat daha sonra ancak rüşvet verilerek kurtarılacaklardır. Kara Bayram, serbest bırakılan bu iki saldırgan tarafından yeniden dövülür. Bu ara Kaymakam da Belediye başkanı'nın Ankara'ya telgraf çekmesi üzerine – tıpkı Yaşar Kemal'in *Teneke*'sinde olduğu gibi- başka bir yöreye sürülür. Kaymakam ilçeden ayrılırken veda etmek üzere Irazca Ana'yı ziyaret ederek akıl öğretir, yol gösterir. Irazca Ana mücadeleyi sürdürmek yanlısıdır fakat Kara Bayram, -hastanede yatarken tanıştığı Odacı Ali'nin önerisiyle ilçeye taşınır; artık o da odacıdır aynı hastanede. 'Dirliği' bozulmuş Irazca Ana ise mücadeleyi bırakma yanlısı olmasa da köyde yalnız kalmıştır.

Fakir Baykurt'un *Irazca'nın Dirliği*'ndeki Bayram başı derde girdiği zaman karakola başvurmasını öğütleyen bir arkadaşına şunları söyler: "Bizim garagola güvenimiz yok Ferhat emmi." Aynı sayfadan şu satırlar da oldukça çarpıcıdır: "Valla" dedi, "işin aslını arasan, benim hökümete güvenim yok. Hancı Ferhat'tan duymuş olma emme, işler dolaşık yollar ile dönüyor… Herif benim ambarımı yarıyor. Buğdayımı döke döke evine alıp götürüyor… Dutanak dutturuyorum. Keşif yaptırıyorum. Sonra yargıç bana soruyor: 'Tanık var mı?' Ne tanığı be? Şu buğday tanelerinden daha eyi tanık olur mu? Tevgif etmiyor herif! Şimdi işte böyle. Garadaş köyünde seni çocuğun ırzına geçmişler, kim kime dum duma" (Baykurt,1972: 95). Daha sonra ise şu sözler: "Onbaşı Muhtarın adamıdır, onun için güvenimiz yok."

Kırsal yerleşim birimi olan köylerde gelenek ve göreneklerin, dinin ve törelerin baskısı ise kentlerdeki baskıyla kıyaslanamayacak boyutlardadır. *Yılanların Öcü*'ndeki Kara Bayram bu nedenle ikili bir baskı altındadır. Bir yandan aile içinde Irazca Ana'nın kendini direnmeye, hakkını aramaya yönelten ısrarları ve karşı yönden ise, köy çoğunluğunu güçlü olan olan Muhtar ve Haceli'den yana olarak kendilerini tecrit etmesi... Kara Bayram'ı köylü çoğunluğu pek de "akıllı" görmez bu nedenle; bu ikilemi yaşayan Kara Bayram'a bir çeşit "deli" gözüyle bakanlar bile bulunmaktadır.

Köyün kente oranla fazla olan dayanışma duygusu, gelenek ve göreneklerin, dinsel-töresel denetimin ağırlığı bu yaşantı içinde önemli bir yer tutarak toplumsallaşma sürecini etkilemektedir. Empati noksanlığı içindeki uyumsuz kırsal kesim bireyi bir yandan da amansız bir iktisadi çemberle çevrilidir. Bu kaotik yaşantı içinde devlete ve onun siyasal kurumlarına inanmamakta, güven duymamakta, çok zaman bir çıkış yolu da bulmamaktadır.

Kırsal kesimdeki insanlar arası ilişkiye bir başka örnek olarak şu satırları aktarmalıyız: Çocuğu için mahkemeye başvuran Kara Bayram'ı vazgeçirmek için Muhtar, Irazca Ana'ya şunları söyler: "Köylük yerinde gomşuluk deye bir şey vardır Irazca. Çirçitlem bir şey olmayla hemen mahkemeye goşulmaz. Yarın gine yüz yüze bakarız. Sizin için de, Bizim için de kötü olmasın, elmasın, alın şu davayı geriye" (Baykurt, 1972: 127).

Öte yandan şu nokta da özellikle vurgulanmalıdır ki köy enastitülü yazarların yapıtlarında öğretmen belirleyici önemde bir yer tutmaktadır. Mahmut Makal'ın *Bizim Köy*'ünden Fakir Baykurt'un *Onuncu Köy*'üne, Talip Apaydın'ın *Ortakçılar, Yarbükü* vb. yapıtlarda narodnik bir tutumla öğretmenlere "Atatürk inkılâbının mümessili" olarak toplum önderliği görevi yüklendiği

görülür. Köy ve ülke kalkınmasında eğitimi en önemli sayan anlayışın bir yerde doğal sonucudur bu. Öğretmen, çocuğunu okula göndermeyen aileleri, -daha doğrusu aile reisi olan- babaları ikna etmeye çalışır, "kara kuvvet" dediği din adamlarıyla mücadele eder, köylüye zulmeden ağalara karşı köylüyü 'aydınlatır': Örneğin bu akımın en ünlü kitabı olan Bizim Köy'ü hatırlayalım."Mahmut Makal öğretmen olarak atandığı köyde "aydınlanma ve çağdaşlaşma emekçisi" bir köy öğretmeni olarak köylülerin durumunu aktarırken sık sık yaşadığı zorluklara ve köylülerle paylaşamadığı ideallerine değinir. Cumhuriyetin ve aldığı eğitimin ona yüklediği sorumlulukların bilinciyle cehalete karşı yalnız kalmayı ve dışlanmayı göze alarak mücadele eder. Örneğin köye gelen yabancı bir hafızın muallimler hakkında ileri geri konuşması karşısında yazar o sırada aklıdan geçenleri şöyle açıklıyor: "…kalma bu hakaretin altında, Atatürk inkılâbının mümessilisin sen bu köyde. Öğretmen ordusuna uzatılan bu dili koparmak sana düşer" (Makal, 1950:102). Devamında ise bu mücadelenin zorluğunu şöyle anlatıyor: "Ama gel gör ki bu adam bu kara kuvvet karşısında ne yapabilir? Zaten en büyük düşüncem buydu: Nasıl mücadele etmeli bu kara kuvvetle? Hangi dilden anlar bunlar? Düşünüyordum ama bir çıkar yol bulamıyordum" (Makal, 1950:102, aktaran, Kabaklı:1332)

Köy edebiyatı, öğretmenin köylüyü aydınlatma misyonunun sayısız örneği ile doludur. Ne var ki köylüyü "kara kuvvet"e karşı aydınlatma mücadelesi veren idealize edilmiş bu köy öğretmeni roman kahramanlarının çoğunlukla inandırıcı olamadığı geçerken belirtilmelidir. Kırsal kesimlerde "önderlerin kamu görevlileriyle köy toplumları arasında gerekli bağlantıları kurmada, görevlilerin köye geliş gidişleri arasındaki sürede köylüyü belli projeler üzerinde çalışmaya, yenilikleri onlara yaymaya, onları örgütlemeye ilişkin konularda onlarla küme çalışması yapmalarına gereksinme duyulmaktadır".Öte yandan, kırsal kesimdeki araştırmalar "köyde en etkili, en çok başvurulan, en çok bilen, en çok yenilik getiren kişi olarak" öğretmeni değil köy muhtarlarını göstermektedir (*1968 DPT araştırmaları*'ndan aktaran, Geray:41) . Oysa bu yapıtlarda rastlanan köylü önderleri genellikle öğretmenler olmaktadır.

Gerçek yaşamda toplumsal önderler olan muhtarların bu önderliği ise kendi güçlerinden değil kendilerinin seçilmesinde etkili olan toplumsal güç sahiplerinden kaynaklanmaktadır. Bu da, kırsal kesimde egemen güç sahibinin toplumsallaşma üzerinde de etkili olduğunu gösteren bir olgudur.

Günümüzde kırsal yerleşim birimlerine bakıldığında hemen fark edilen nokta, bu merkezlerin gerek sağlık ve gerekse eğitim koşulları yönünden çağdaş düzeyin çok gerisinde bulunduğudur. Oysa sağlık ve eğitim toplumsallaşma olayında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Günümüzde eskiye oranla bu alanda önemli mesafeler kat edilmesine karşın bu düzeyin yeterli olduğu söylenemez. Büyük ölçüde kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu Türkiye toplumunda köyler günümüzde bile kentlere oranla, sağlık, eğitim, ulaştırma gibi olanaklardan yoksun durumdadır. Varolan eğitime bakıldığında görülen de ana-babaların, eğitim olanakları ulaştırılmış olsa bile kız ve erkek çocuklar için değişik öğrenim düzeyleri düşünmeleri olmaktadır.

Toplumsallaşmanın önemli bir kısmını oluşturan öğrenim, biçimsel öğrenim konusundaki bulgular ana-babaların kız ve erkek çocukları için düşündükleri öğrenim biçimi ve düzeyi ile ilgilidir. Genel olarak resmi ilkokul öğrenimi, tüm çocuklar için aranan bir durumdur. Ancak, bu arada dinsel eğitimin de tüm olarak bırakılmadığı geleneksel toplumsallaşmanın bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanda hemen görülen eğitim yetersizliği toplumsallaşma açısından önemli bir engel teşkil etmektedir. Çünkü okur-yazar birinin yenilikleri benimsemesi, vb olgulara açık olması doğal olarak kolay olmakta ve cahil bir yetişkine oranla kolaylık sağlamaktadır! "Kırsal kesimde işlevsel okur-yazarlığın düşük olması, yetişkinin toplumsallaşmasını olumsuz yönden doğrudan etkileyecektir"(Aziz:42).

Sağlık konusunun da toplumsallaşma sürecinde önemli olduğu görülüyor. Oysa bizde kırsal kesim birimlerinde sağlık koşulları geri ve sağlıklı bir toplumsallaşmayı engeller niteliktedir. Tedavi çok köyde geleneksel yöntemlerle sağlanır durumdadır.

Kırsal kesim gerçekliğini yansıtan edebiyat ürünlerine bakıldığında bu durum açıkça gözlemlenebilmektedir. Gerek Baykurt'un gerekse Bekir Yıldız ve Mahmut Makal gibi köyü konu alan yazarların yapıtlarında en çok görülen olgu budur. Kırsal kesim birimlerinde modern tedavi yöntemleri değil, olanaksızlıklar ve geleneksel ideoloji nedeniyle hoca üfürüğü, muska, kocakarı ilaçları, kadının geleneksel yöntemlerle doğum yapması, şark çıbanının jiletle kazınması ve daha birçok yöntem geçerlidir. Kırsal kesimde geleneksel kapalı toplum yapısının etkisini sürdürmesi, kimi hastalıkların, hocaların muska yazması, 'okuyup üflemesiyle' geçeceği inancının sürmesini sağlamaktadır. Geleneksel hekimlik veya "halk hekimliği" olarak adlandırılan bu yöntemler toplum kültürünün bir kısmı olarak nesilden nesile aktarılmaktadır.

Geleneksel hekimlik yönteminde kırsal kesimdeki deneyimler sonucu elde edilen kimi ilaçların bugün bile "kocakarı ilacı" adıyla kullanıldığı bilinmektedir. Aynı kaynak bu duruma ek olarak kırsal kesimde ezellikle yaygın olan hocaya, yatıra, ocaklara gitme gibi yöntemleri anımsatıyor. Mahmut Makal, *Memleketin Sahipleri* (1954) başlıklı köy notlarını bütünüyle bu konuya ayırırken bu tür boş inanları, dinselliğin gücünü "memleketin sahibi" olarak niteler (Makal, 1954:). Memleketin gerçek sahibi hocalar, üfürükçüler, yatırlardır ve köylerdeki bu yapı kırılamamıştır. Bu durumun değiştiği, geleneksel olanın uzun bir suredir kırıldığı söylenebilir fakat bütünüyle de ortadan kalktığı söylenemez.

Tarımda kapitalist ilişkilerin gelişmesi geleneksel yapıları da değişime itmiş, en başta köydeki iktidar kurumları da değişmeye başlamıştır. Nitekim daha 1960'ların başında Çukurova köylerinde yapılan araştırmaların da gösterdiği gibi, köy hayatındaki en nüfuzlu kişinin kim olduğu konusunda köylülerin yüzde 47,2'si ağayı gösterirken öğretmeni gösterenlerin oranı sadece yüzde 8,5 dolayındadır. Köylerdeki değişim artıkça muhtarlık kurumu da öne çıkmaktadır."Köydeki planlı değişme ve kalkınma denemelerinde, çoğu zaman hükümete 'sadık', tarafsız ve nüfuzlu bir ajan diye muhtara dayanılmak istemektedir. (…) Muhtar, köydeki kuvvet dengesini yansıtmaktadır ve bu kuvvet dengesi sosyo-ekonomik gelişme aşamasına göre, köyden köye değişmektedir. Fakat kapitalist gelişme hızlandıkça, muhtar, 'ırgatlaşan' köylü kütlesinin temsilciliğine yönelmektedir" (Kıray:1968: 58'den aktaran, Avcıoğlu: 208).

1948 yılında sadece 1.756 olan traktör sayısı, 1955'te 40.282'ye, 1960'ta 42.136'ya,1965'te ise 54.668'e çıkmıştır (Tarım Bakanlığı, 1968: 27). Traktör sayısı, 1948-1960 döneminde 23.99 kat, 1948-1965 döneminde ise 31.13 kat artmıştır. Ancak, bu artışa karşın, dönem içerisinde traktörle işlenen alanların oranı gene de sınırlı kalmıştır. Bunda, traktör artışıyla birlikte, ekilen topraklarında geniş ölçüde artması etken olmuştur.

1950'li yıllarda yaşanan değişimler, arazi mülkiyetinde ciddi değişimler olmamasına karşın, arazi kullanımında ve bunun sonucunda tarım kesiminin insan gücü ihtiyacında değişiklikler yaratmıştır.Değişmeler; tarım kesiminin insan gücü ihtiyacını azaltarak; topraktan göreli olarak koparması, özgürleşmiş bir işgücü tabakası doğurma yönündedir.Tüm bu gelişmeler, mevsimlik işlere yönelen kişilerin sayısı artırdığı gibi, yöneliş zamanla sürekli bir hal aldı ve kentlere göçe dönüştü" (Makal, 2001:139).

Bu noktada, bölge tarımındaki makineleşme kadar, Cumhuriyet ile başlayan yeni dönemde bölge tarımındaki yeni mülkiyet ilişkileri, büyük toprak sahiplerinin sahipsiz topraklara el koyması, vb. oluşumlar da vurgulanmalıdır. Tarımda makineleşmenin kaçınılmaz sonucu, ekim alanlarının genişlemesi olduğu kadar geleneksel ortakçılık sisteminin zayıflaması, tarımda fazla işgücünün başka bölgelere göçüdür.

Benzeri bir durumun eğitim alanında da görüldüğü açıktır. 1970'lerde genel eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Önemli toplumsallaşmaktan kurumlarından biri olan okullar -ki toplumsallaşmada aileden hemen sonra gelmektedir- hem yeterince yaygın değildir ve hem de okul olduğu yerlerde bile

köylüler çocuklarını okula göndermekte pek istekli davranmamaktadır. Fakat bu durumun giderek değiştiği söylenmelidir. Kız çocuklar için ilkokul eğitimi gerekli görülmekte ancak bu eğitim yeterli sayılarak kız çocukları okuldan alınmakta, erkek çocuklar ise genellikle öğrenime devam etmektedirler.

1950'li yıllarda ise bu tablonun çok daha karanlık olduğu söylenmelidir. Biçimsel öğrenim kurumlarından yeğlenmediği bu yıllarda köylülerin tercihi, din eğitimi veren 'kuran kursları'dır. Makal'ın köy öğretmeni, sürekli olarak Köy İmamının gerisindedir; köylüler çocuklarını resmî okula değil Hoca'nın Kuran Kursu'na göndermekte, çocuklar bir şey anlamadan Kuran okumaktadırlar. Hoca, çocukların bu okumadan ne anladığını soran köy öğretmenine şunları söyler: "Müslümanlık anlaşılır mı? Müslümanlık anlaşılınca ne hayrı kalır? Allahın emri var, Müslümanlık sadece okunur. Allah duyar. (Makal, 2004: 55) Köyde öğretmenin durumu koyu bir çaresizliktir. Makal'ın deyişiyle; "köyde öğretmen eline çocuk vermeyen hocalarla, çocuk babalarıyla uğraşa uğraşa yorulmuş, fayda etmeyince, eline geçen bir kaç çocukla yetinmiş, katlanıp" (Makal, 2004 :55) gitmektedir.

Benzeri durumu öteki yazarlardan bir Baykurt'un yapıtlarında bulmak da mümkündür. *Yılanların Öcü*'nde "Felsefe okuyan adamda din iman kalır mı?" sözleriyle dışavuran yaklaşım hala büyük ölçüde etkilidir Makal, Baykurt, Apaydın gibi Enstitü'lü olsun ya da Bilbaşar, Kaftancıoğlu, Şahin gibi sonraki dönem yazarlarında olsun hemen hepsinde açıkça görülen bir olgudur bu.

Ne var ki Baykurt, sonraki yıllarda romanlarda köylüyü siyasal bilinçlilik açısından "ileri" bir rol verir. Örneğin *Kara Ahmet Destanı* (1977) adlı romanında Kara Bayram'ın bir büyük kente, Ankara'ya yerleşerek kapıcılık yapmasını anlatır. Bu kez ailenin yaşamında bir değişim yaşanmaktadır. Kara Bayram kadar, okuyup üniversiteye giden oğlu Ahmet de köyle kıyaslanamayacak ölçüde farklı bir toplumsal çevrededir artık.

Türkiye'nin tam bir alt üst oluşu yaşadığı 1965-70 arasında, eski köylü-yeni kentlilerin yaşam mücadeleleri bu ailenin öyküsüyle verilir. *Kara Ahmet Destanı*'nda anılan kişilerin ve öteki bireylerin toplumsallaşma süreçleri başarıyla betimlenirken bu dönüşüm, bu akını yaşayan toplumsal kesimin değişiyle sunulur. Roman, eski köy değerleri, geleneksel olandan koparak girilen modernleşme süreci içindeki köy insanının değişiminin yansıtılmasıyla önem kazanır.

Fakir Baykurt'un bir başka önemli yapıtı ise "halkı uyandırma" adına, görev yaptığı köylerde iktidar sahipleriyle sürekli çatışan, oradan oraya sürülen bir öğretmenin yaşantısını öyküleidği *Onuncu Köy* (1964) adlı romanıdır."Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar" sözünden adını alan roman, direnildiği takdirde bir onuncu köyde başarı kazanılmasının olanaklı olduğunu vurgulayan yanıyla öne çıkar. Roman, Baykurt'un en tanınmış yapıtlarından biridir. Yayımlandığı günlerdeki siyasal ortam denk düşen roman bir yandan Enstitü çıkışlı bir köy öğretmeninin Demokrat Parti iktidarı ve ağalarla olan mücadelesini sergilerken köylünün "çileli yaşantısı" üstüne gözlemleri de bir araya getirir. Denizli'nin bir köyünden ötekine birkaç kez sürülen öğretmen, sonunda, kendisine inanan Demirci Veli Usta'dan demircilik öğrenerek köylerden Ortaköy'e yerleşir. Öğretmenlikten istifa etmiş ve bundan böyle mücadelesini burada kalarak, "halktan biri" olarak sürdürecektir.

Bu köyde köylüler ilişkiye girer; gündelik yaşantılarında yardımcı olur onlara, sözgelimi, köylünün-köyün ekinlerine musallat olan yırtıcı kuşlara karşı mücadele yol gösterir, onlara önayak olarak güvenleri kazanır.

Amerikan Sargısı (1967) ise "Türk-Amerikan dostluğunun" güçlendirilmesi amacıyla Ankara yakınlarında bir köyde yapılan "modernleştirme" girişimlerini ve bu girişim sonucunda ortaya çıkan durumları irdeler. Alevî Kızılöz, ilerici köylülerin yaşadığı bir yerdir. Köylü önderi bu kez köyden biri, Muhtar Temeloş'tur. Köylüler, köy kalkınmasını amaçlayan bürokratik bir dernek yöneticilerinin kendilerini ziyaret ederek bir gereksinimleri olup olmadığını sormaları üzerine önce, bir şey istemediklerini söylerler. Ancak, Vali ve kaymakamın fazla ısrar etmesi üzerine Ankara ile köy

arasındaki bir Aktepe'nin yok edilmesini bildirirler. İlginçtir, tepe, köye doluşan dozerlerle kısa zamanda yok edilir. Çok geçmeden köyde Amerika'dan getirilen tavuklar, sığırlar, bitkiler, ağaçlar görülmeye başlanır. Köyde bir "Dostluk Bahçesi" kurulur fakat buraya köylüler girememektedir: Köy yaşamındaki bu 'modernleşme' çalışmaları sürüp giderken Bekçi Temeloş, anılan bahçeye gizlice girmeye kalkar ve kurşunlanır. Sonunda köylüler bu bahçeyi dağıtarak kendilerini ziyarete gelen Heyet üyelerinin şaşkın bakışları önünde, yok edilmiş olan Aktepe'yi doldurmaya başlarlar.

Kaplumbağalar (1967) romanı yine köy yaşantısını ve bu yaşantı içindeki köylü önderi Eğitmen Rıza'yı konu alır. Ankara yakınlarındaki yoksul Alevî köyü Tonak'lılar Rıza'nın önderliği altında, boş bir araziyi ekime uygun hale getirerek bağ kurarlar. Ancak bu iş "yasal" değildir ve bu hazine arazisini satın da alamadıkları için bağı bozarak yoksul yaşantılarına dönerler.

Baykurt'un 1970 tarihli romanı *Tırpan,* kırsal yaşantı içindeki kadının geri konumunu, ezilişini ve yazarın önerilerini kapsar. On üçüne yeni basmış olan Dürü, komşu köyün ağasına satılır gibi verilir. Kız önce kendini asmağa kalkarsa da Uluguş Nine'nin bunun yanlış olduğunu söylemesi üzerine evlenmeyi kabul edecek, ne var ki zifaf gecesinde, Ağa'yı tırpanla öldürerek dağa kaçacaktır!

Fakir Baykurt'un daha sonra yayımlanmış bir kitabı ise *Yayla* (1977) adını taşıyor. Yazar bu romanında, ailesi ve torunlarıyla Morsay yaylasına yaz tatiline gelen Hasan Çakır ile konuk arkeoloji profesörü Hocabey- Asım Al çevresinde gelişen olayları anlatır.

Bu sırada, Hocabey, Çakır'ın küçük torunu Gülcan'ın hastalanmasına rağmen, -özel işlerinde bile kullandığı devlet cibini- "bu, özel iş" diyerek kullandırmaz! Asım Al'ın öğrencileri ise cipi izinsiz olarak alarak çocuğu hastaneye götürürler. Ne var ki, bu sırda geç kalınması nedeniyle çocuk hastanede ölecektir. Asım Al ise, cipin izinsiz kullanan gençleri jandarmaya ihbar ederek Ankara'ya döner. Çocuk toprağa verilirken, jandarma, cipi izinsiz kullanan öğrencileri karakola götürmektedir!

Bir başka enstitülü yazar olan Talip Apaydın, Enstitüsü yıllarını konu alan bir anı kitabı *Karanlığın Kuvveti* (1967), kendi yaşantısı üzerine kurulu ve babasının topraksız kalarak ortakçılık yaptığı yılları anlattığı romanı *Ortakçılar* (1964) çeltikçi bir köylünün toprak ve su mücadelesini konu alan *Yarbükü* (1958) vb. kitaplarla öne çıkan bir yazardır. Talip Apaydın, *Sarı Traktör*'de ise, Eskişehir'e bağlı Özeler köyündeki toplumsal değişmeyi bu süreçteki köy insanını konu alır.

Köyünün varlıklısı olan İzzet Ağa çocukları bir traktör almalarını önerse de buna karşı çıkar. Ancak, Ankara'da ameliyat olup hastanede yattığı günlerden sonra bu düşüncesini değiştirerek döner köyüne; traktörün yararlı olacağını anlamıştır kent günlerinde. Kentten bir şoför traktörü karın bütün gece çalışarak köy meydanını temizler. Özellikle bu bölümde köylünün makine tutkusunun başarıyla verildiği roman sabahleyin köylülerin toplandığı alanda Arif'in traktörü coşkuyla çalıştırılmasıyla son bulur. *Sarı Traktör*'de özellikle önemli olan bir nokta geleneksel yaşlı kesim ile modernleşmeye yatkın olan genç kuşakların farklılıklarının başarılı bir biçimde betimlemiş olmasıdır.

Talip Apaydın, *Emmioğlu* ve bir bakıma devamı olan *Ortakçının Oğlu* gibi romanlarında da topraksız köylünün "ortakçılık" sorunu ve işsizlik nedeniyle kente göçen çeltikçi köylülerin yaşamlarında ortaya çıkan değişimi yansıtır.

Abbas Sayar, 1970 TRT Ödülü'nü kazanan *Yılkı Atı* adlı uzun öyküsüyle oldukça yaygın bir ün kazanan bir yazardır. Abbas Sayar bu ilk kitabından sonra Yozgat ve çevresi köylerindeki yoksul köylülerin içinde oldukları zor koşulları yoksulluktan "yılkıya" bırakılan bir atın öyküsü ekseninde anlatırken hayli sarsıcı, yürek burkan bir düzeye ulaşır.

Aynı kuşaktan olmasına karşın adını daha sonra duyuran bir Enstitülü yazar ise Dursun Akçam'dır. Akçam, 1962 yılındaki *Milliyet Gazetesi Karacan Armağanı*'nı kazanan yapıtı *Analar ve Çocuklar* (1964) ile dikkati çeker. Doğu Anadolu'da yaşayan kadınların aile ve toplumsal ilişkilerde tuttuğu yerin sadık bir gözlemcilikle sergilendiği bu kitap aynı edebiyat yönelişinin değişik bir

boyutunu oluşturur. Akçam daha sonra Maral (1964) ve yine bir öyküler toplamı olan *Ölü Ekmeği* (1969) ile yazarlık çizgisini sürdürür. Daha çok, köylünün ve kırsal yaşantı içindeki Anadolu insanının içinde yoksulluk ve yoksunlukların, çağdışı koşulların çarpıcı bir biçimde sergilendiği bu kitaplardan sonraki yıllarda da aynı çizgisini öyküleri ve *Kanlıdere'nin Kurtları* (1976) gibi romanlarıyla sürdürecektir.

Köy Enstitülü yazarlar arasında, Talip Apaydın'ın, *Sarı Traktör* adlı romanıyla bu akım içindeki genel tutumun dışına çıkarak temel değişim olgusu olan insan-makine ilişkilerini başarıyla yansıttığını görüyoruz. Ne var ki Apaydın bu romanında köye traktörü sokmakla beraber, makineleşmenin kırsal kesimde yol açtığı oluşumların üzerinde durmadan romanını bitirmiştir. Oysa hem asıl "romanlık dram" bu noktadan sonra başlayacaktır ve hem de üretim düzeyinde, iktisadi yapıda birçok dönüşüm ancak bu evreden sonra ortaya çıkarak edebiyata yeni bir açılım olanağı yaratacaktır. Ne var ki yazarın bu noktalar üzerinde durmaması, yapıtın eksik ve işlevsiz kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda, bu kesim içindeki "köycü" yazarların iktisadî-toplumsal düzeydeki yeni oluşumları sergileyemediği ve bu tabandan yalıtık insanlar arası ilişkiler üzerinde yoğunlaştıklarını, bu kusurun da yapıtlarını zedeleyen önemli bir faktör olduğunu belirtebiliriz.

Bir başka Köy Enstitüsü çıkışlı sanatçı ise Lüleburgaz 1926 doğumlu Mehmet Başaran'dır. Kepirtepe Köy Enstitüsü'nü bitiren Başaran bu eğilim içindeki sanatçılar arasından daha çok şair kimliğiyle sıyrılmakla birlikte öyküleri de vardır. *Çarığımı Yitirdiğim Tarla* (1955), *Aç Harmanı* (1962), *Zeytin Ülkesi* (1964), *Sürgünler* (1970), *Elif Diye Bir Türkü* (1976), ve *Mehmetçik Memet* (1978) gibi şiir, öykü kitapları ve romanların yazarı olan Başaran, birçok Enstitülü yazarın içinde olduğu popülist yönsemeden görece kurtulabilmiş bir sanatçı olarak öne çıkıyor. Fakat Başaran da yapıtlarını bütünüyle anı ve gözlemlerine, köy yaşantısının izlenimlerine dayanarak oluşturmuş bir yazardır.

1970 yılında verilen TRT Sanat-Kültür ödüllerinin öykü dalında olanı en genç iki Enstitülü yazarı daha edebiyat alanına tanıtmıştır. *Kırmızı Yel* ile Osman Şahin, *Dönemeç* ile Ümit İlhan Kaftancıoğlu aynı "büyük" ödülü paylaşırken gözlerin yeniden "Köy Enstitüleri" olgusuna çevrilmesine yol açmışlardır. *Dönemeç* (1972) adlı öykü kitabı ve yazarın aynı yıl yayımlanan romanı *Yelatan*, Kaftancıoğlu'nun adını geniş bir okur kesimine duyurmasını sağlamıştır..

Kaftancıoğlu daha sonra çalışmalarını, *Çarpana* (1975) da toplayacağı öyküler, çeşitli folklor derlemeleri, romanlar yazarak sürdürdü. 1979 yılında halk düşmanı terörün hedefi oluncaya değin, *Tek Atlı Tekin Olmaz* (halk masalları, 1973), *Köroğlu Kolları* (destanlar, 1974), *Tüfekliler* (roman, 1974) gibi yapıtları da verdi. Kaftancıoğlu Doğu Anadolu'dan insan manzaraları, toplumsal geri kalmışlığın görüntülerini sunarken öteki Enstitülü yazarlardan konusal-bölgesel açılım bakımından da farklılıklar gösteriyordu.

Osman Şahin, Fırat bölgesindeki yalın ve sarsıcı yaşantıdan derlediği öyküleriyle oluşturduğu *Kırmızı Yel* (1971) ve yine aynı bölge insanından ses getirdiği *Acenta Mirza* (1974) ile Köy Enstitüsü çıkışlı yazarların aşamadığı çemberin dışında, çok değişik bir ses getirir Türk öykücülüğüne. Osman Şahin'in köyü anlatan bu kesim içindeki yazarlardan farklı olarak değişimi yakalayan bir bilinçliliğin ürünü öykülerle kendini hemen farklılaştırdığını söylemek gereklidir.(Çankaya, 1976)

Osman Şahin, özellikle ilk yapıtlarından olan *Acenta Mirza*'daki hikâyeler toplamıyla köyde yaşanan değişimin bütünsel bir panoramasını yansıtan Şahin tek başına, kitaba adını veren öyküsüyle bile bu çözülüşün altını başarıyla çizmektedir. Arkadaşı Latif Ağa'ya mektup yazarak akıl danışan Mirza hızlı bir çözülüşü yaşayan geleneksel kırsal kesimin simgesidir; kuşkularıyla, korkuları ve umutlarıyla, geleceğe ait tasarılarıyla. Mirza, Ağa'ların kimisinin komisyonculuğa, kimisinin benzin istasyonculuğuna yöneldiğini görmekte, toprak reformu karşısında kaygı duymaktadır. Latif Ağa ise

bu gidişi önceden sezip "ticaret kervanına" önceden katılmış bir "müteşebbis"tir. Mirza'ya, acele toprağını satıp gelmesini önerir:"Fırla gel, inşallah Magirus'un güneydoğu acentalığı da senin hissene düşer" (Şahin, 1974: 19).

Osman Şahin'in pek çok köy edebiyatçısından farklı olarak, o güne değin daha çok, kapalı bir birim olarak değerlendirilen köye farklı bir bakışla yaklaştığı ve toplumsal değişme sürecindeki insanların davranışlarını, alt-üst olan kır/kent dengesini ihmal etmediği ve/bu yanların da kendisini önemli kıldığını belirtmek gerekmektedir. Osman Şahin öyküsü pek çok köy edebiyatçısından farklı olarak, "değişme" gerçeğini ihmal etmeyen, toplumsal-yapısal değişimi vurgulayan yanıyla öne çıkmaktadır. Törelerin, geleneklerin zorlu çemberi içinde kıstırılmış olan kırsal kesim insanının anlatırken bile değişmekte olana işaret eder ve modern bir bakışın örneğini sunar.

Osman Şahin'in *Kırmızı Yel*'i tarlasındaki ekine musallat olan buğday hastalığının kurtulma karşılığında yeni doğmuş oğlunu kurban etmeyi "adayan" bir köylüyü - ki gerçekte yaşanmış bir olaydır - anlatır.

Öte yandan, anılan din etkeninin önemli bir toplumsallaşma odağı olan eğitim kurumunun işlevini de derinden etkilendiği söylenmelidir. Dinin bu egemen yeri karşısına modern ve biçimsel eğitim kurumu olan okulu almakta, onu engellemektedir. Birçok köyde okula karşı Kur'an Kursu, Hoca'ya karşı öğretmen görülmektedir. Bu çatışmadan yenilgiyle ayrılan da ezici çoğunlukla okul ve öğretmen olmakta, bu yenilgi ise açıkça görüleceği gibi modernleşme hedefine yönelik toplumsallaşmanın yenilgisi olmaktadır.

Ancak, zaman içinde bu dengenin okul ve öğretmen lehine bozulmasının açıkça görülmesi de umutlu olmak için önemli bir neden sayılmalıdır. Burada, Ali Fuat Başgil'in çarpıcı bir yorumunu aktarmak gerekiyor: "Sosyolojinin ortaya koyduğu bir kanundur ki dini akide ve kanunlar, insaniyette müsbet zihniyet ve ilmi zanaatlerin ilerleyişi ile makusen mütesanip (ters orantılı) olarak gider. Berikiler ilerledikçe zaruri olarak geriler" (aktaran, Ozankaya:202). Köylerin dışa kapalı otonom yapısı kırıldıkça, teknolojik buluşlar ve ulaştırma hizmetleri köye götürüldükçe törelerin ve dinsel etkenin etkilerinin zayıfladığı görülmektedir. Bu değişim çeşitli dönemleri yansıtan köy edebiyatı ürünlerinde görülebilmektedir. Buna ek olarak, kırsal kesim toplumsallaşması sürecinde özellikle bireyin cinsiyetinin, yaş ve öğrenim durumunun törelere bağlı olup olmamayı geniş ölçüde etkilediği de hatırlanmalıdır.

Toparlamak gerekirse, kırsal kesimdeki toplumsallaşmanın geleneksel toplum yapısına uygun olarak daha çok yüz yüze olarak, din yanında töre ve geleneklerin de etkisi altında olduğu söylenmelidir. Bu ögelerin günümüzde de güçlü bir yer tutmasına karşın, süreç içinde bu hakim ideolojini öneminin zayıfladığı da vurgulanmalıdır.

Köyü konu almış olan kırsal kesim gerçekçiliği içinde yer alan Enstitülü yazarların başlıcaları bunlardır. Ancak, başta da belirtildiği gibi köy edebiyatını oluşturan sanatçılar sadece bu kadar değildir.

Ne var ki önemle vurgulamak gerekir ki, köyü ve köylüyü anlatan yapıtları bulunmakla birlikte, başta Kemal Tahir'in " köyü bilmem ben" dediğini, Yaşar Kemal'in "kendini köy romancısı" saymadığını hatırlayalım. Orhan Kemal'in de bir mektubunda " Ben köyünde köylüyü yazmadım… Benim yazdıklarım gurbete düşmüş, fabrikalarda çalışan köylüler" dediğini biliyoruz (Otyam:223). Bu yazarlara ek olarak Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar ve daha sonraki yıllarda ise Bekir Yıldız, Osman Şahin, Ömer Polat gibi birçok sanatçı kırsal kesim insanının sorunları/ irdeleyen yapıtlar ortaya koymuş olsalar da "köy romancısı" kategorisinde kabul etmek doğru olmayacaktır.

Bu nedenle, Türkiye'de "köy romancısı" denildiğinde bu isimler değil, Enstitü çıkışlı Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Dursun Akçam gibi yazarların oluşturduğu bir 'edebiyat' akla gelmelidir.

3. Köy Edebiyatında Köy İnsanı, Kadın, Aile, Din, Eğitim.

Fakir Baykurt daha 1960'larda "köy edebiyatı" ürünlerinin belgesel önemine dikkat çekerek şunları söylüyordu: "Yaptığımız romanlar icabında otuz sene içinde politikacılara, iş sahiplerine, mesuliyet sahiplerine faydalı olacak döküman durumundadır." (Tükel:11). Gelgelelim, bu edebiyat akımının artık eski canlılığını yitirdiği,'öldüğü'nün söylendiği günümüzde bile bu ürünlere baktığımızda yapıtların anılan belge olma işlevini bile her zaman sağlıklı olarak yerine getiremediği görülmekte!

Köy edebiyatına yansımış olan köy ve köy insanının görünümünü şöyle özetleyebiliriz: Maddi koşulları çağ dışı olan köy yerleşim birimlerinde sağlık, eğitim, ulaştırma gibi çağdaş toplumsallaşma etmenlerinin işlevi yetersizdir. Bireyler aile yapısını karakterize eden ataerkil işleyişin katı kuralları içindedir. Bu aile yapısı içinde kadın özellikle itilmekte, geri bir konumda kalmaktadır. Birden fazla kadınla evlilik çok yerde hâlâ yürürlüktedir: Kadının aile ve çevre için statüsü, doğurduğu erkek çocukların sayısındaki artışla doğru orantılıdır. Kırsal kesimde toplumsallaşma ancak geleneksel yöntemlerle gerçekleşmekte, bu süreçte din ve töreler ağırlıklı bir yer tutmaktadır.

Ne var ki, bazı köy romancılarının iyi niyetli de olsa, gerçekliğe "müdahale" eden yazınsal tutumları, buna ek olarak, kırsal kesim gerçekliğini çok zaman üstyapısal oluşumlarla açıklayan yanlış bilinçlilikleri birçok yapıtın daha yazıldığı günlerde bile işlevsiz kalmasına yol açmıştır. Birçok köy yazarının söz gelimi "eğitim"i kalkınma için mutlak bir araç olarak görmesi, misyon sahibi orta dereceli bürokrat, kaymakam, savcı, öğretmen ile köyün geleneksel temsilcilerinin "köyü ve köylüyü uyandırma" kavgalarını roman sanatının kendine özel dinamiklerini kale almamaları bakışlarını zedeleyen önemli bir etken olmuştur.

Öte yandan 1970'lere doğru ve sonrasında yazılan anlatılarda toplumsal siyasal yönelişlere koşut olarak roman kişileri üretimde tuttukları yerin ya da toplumsallaşma düzeylerinin niteliğine uygun olmayan bir söylemle konuşmaya da başlarlar.

Kimi yazarların roman sanatının gerçekliğini zedeleyen bu tutumlar sonucunda, yazarların öznel niyetlerini açıklamaya yarayan hoparlörler durumuna düşürülmesi zararlı olmuştur. Belki de, -biraz geç gelen- bir sosyalist gerçekçilik, narodnik edebiyat akımının yanlış kavranmasının yarattığı "olumlu kahraman" anlayışının sonucu olan o idealize gibi karikatürleştirmelerin nedenini popülist ideolojide aramak gerekmektedir.

"Köy Enstitülü yazarların yarattığı köy edebiyatında görülen genel tablo şudur: Yoksulluk ve yoksunluklar; cehaletin karanlığı içinde "uyuyan" ve "uyandırılmayı" bekleyen köylü kitleleri; zalim ağanın yardakçısı kötüler; genellikle ağaların hizmetindeki din adamları; bu "kötü"lerin sultası altındaki yoksul köylüler.

Dönemin nesnel bilinçliliği, bireylerin köylülerin üretim sürecinde tuttukları yer ve köyün toplumsal fonu sürekli aynı kalmakta, değişme daha çok üstyapısal oluşumlarla açıklanmaktadır. Yaşamayan ve kansız-cansız birtakım tipler "olumlu kahraman" olan ilerici öğretmen, kaymakam veya savcı, vb. romancının isteği doğrultusunda konuşmakta, onun çözümlerini "dile" getirmektedir. Bu bakımdan, bu insanların hepsinin genellikle "araç" oldukları, romancının insan malzemesine araç kavrayışıyla yaklaştığı söylenebilir (Naci,1981:129).

Gelgelelim bütün "kahraman"ımızın atakları "zalim ağa, fırıldakçı taşra esnafı veya köy imamı"nın oluşturduğu "tarihi blok"tan geri dönmekte, kahramanımız ise "onuncu köy"e doğru yola çıkmaktadır!

Arada bir "köy gerçeğine" ilişkin tespitler görülmekle birlikte edebiyatının ana tematiğinin bu olduğunu söylenebilir. Örnekleri çoğaltmadan bir başka noktaya, bu edebiyatın önemli bir kusuruna değinebilmek için 1950 sonrasındaki yapısal değişimin Yaşar Kemal'in yapıtlarında da çok çarpıcı biçimde yer aldığı vurgulanmalıdır. Bu nedenle bu toplumsal değişimi, Çukurova'da yaşamış bir dev sanatçı, Yaşar Kemal'den dinlemek yararlı olacaktır. "1950'lerde benim romanımın ülkesi Çukurova büyük bir traktör istilasına doğdu. Ben daha önce birkaç yaz da traktör şoförlüğü yapmıştım. Makineyle toprak beni büyülemişti. En az söz kadar. (…) Bu sıralarda toprağın içindeki insanı, traktörlerin karşısındaki insanı tanıdım. Onlar için traktör yeni bir macera, yeni bir büyüydü. Kimi sürücüler için, traktörü seyreden, okşayan köylüler için traktör bambaşka bir sevinç dünyasıydı. O yıllarda insanlar, traktöre alışmakta, makineyle kaynaşmakta hiç zorluk çekmediler. Sanki traktörle birlikte doğmuşlardı. Atlarına, ineklerine taktıkları gibi traktörlerine nazar boncuğu takmıştı her sürücü. Traktör bir düğün bayramdı. İnsanlara, proleter olmak çok güçtür sanılır, insanlar birçok geleneklerinden kopup başka bir insan olurlar, ben insanların proleterleşmeye de kolay alıştıklarına hayran oldum.(…) İnsanların değişmelerine hayran kalıyordum o zamanlar, kendi değişmeme de… Romanlarımda da değişmeler başlıca konumdur. Koşular değiştikçe insanın değişmesi, insan değiştikçe doğanın değişmesi, insanın bu macerası, hayranlık verici bir maceraydı benim için" (Kemal, 1997:170-171).

Nedense ülke planında yaşanan birçok toplumsal dönüşüm, iktisadî düzeyde yaşanan toplumsal başkalaşma bu kesim içindeki yazarların yapıtlarında tuhaf bir biçimde yer bulamamıştır. Oysa bir Orhan Kemal, *Bereketli Topraklar Üzerinde* (1954) ile bunun başarılı bir örneğini verirken aynı zamanda, izlenmesi gereken yola da ışık tutuyordu. Öte yandan Enstitülü olmamakla birlikte, köyü konu almış olan Yaşar Kemal ve Orhan Kemal Çukurova'da, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Necati Cumalı gibi yazarlar Ege bölgesinde yaşanan toplumsal-ekonomik değişimi yetkin bir bakışla yansıtmışlardır.

Üzerinde durulması gerekli bir başka nokta ise bu yapıtlarda 1970'lere doğru ve sonrasında, köylünün başkaldırı eğiliminin abartılarak sunulmasıdır. Oysa somut gerçeklikte görülen, Türkiye'deki köylü hareketlerinin hiçbir zaman büyük boyutlara ulaşmadığıdır.

Bu da, bu kesim yazarlarının daha çok kendi öznel niyetlerini, özlemlerini kahramanlarına mal ettiklerini göstermektedir. Fethi Naci, şu önemli saptamada bulunmaktadır: "Köy Enstitülü yazarlar çoğunlukla, köylüye bir araç, olarak bakmışlardır. Bir toplumsal gerçekliğin anlatılması için bir araç, bir davanın savunulması -ya da yerilmesi- için bir araç. Bir dekoratif unsur... Hep "roman malzemesi" olarak düşünülmüştür köylü" (Naci, 1981: 129).

Burada, sorunu daha iyi anlatmak için,, köyü anlatmakla beraber "köy edebiyatçısı" olmayan bir yazar olan Yaşar Kemal'in tutumunu örneklemenin yeridir. Yaşar Kemal, enstitülü yazarlardan farklı olarak bu eğilimin dışında bir sanatçıdır. Hiç şüphesiz başyapıtı *Dağın Öte Yüzü* üçlemesinin ikinci cildinde olan *Yer Demir Gök Bakır*'da (1963) kahramanına, "Köylü insanı canavara benzer. Az önce göklere çıkarıp Tanrıya eş ettiğini, işine gelmeyince biraz sonra çamura batırır. Batırır da gözünün yaşına bakmaz." (Kemal: 315) dedirtir. Dahası, *Ortadirek*'te de, köylü önderi olan Taşbaşoğlu, kendini yarı yolda bırakan köylüye karşı öfkeli ve güvensizdir. Sözgelimi Taşbaş Meryemce'ye " bu köylünün sidiğine basan uyuz olur. Bu köylü lanetlenmiş bir köylüdür… Eşek bir köylüdür" diyecektir (Kemal:121). Bu umutsuzluk şunları da söyletir kendisine: " Ben bu köylü için tırnağımı kesip de atmam. Kendi düşen ağlamaz. Bırak sarhoşu düşene kadar gitsin." Artık kaçıp gitmeyi , "baharı bulur bulmaz göçüp başka köye" gitmeyi hayal etmektedir."Bundan böyle bu köye insan yaşayamaz. Ben boğuluyorum" (aktaran, Naci, 2004:140).

Burada, Yaşar Kemal'deki bu köylüye bakışın Zola'nın Fransız ve Gorki'nin Rus köylüleri hakkındaki tespitleri anımsattığını hatırlayalım: "Yazarın devrimci özlemleri, köylü tutuculuğuyla sürekli çelişki durumundadır." (Timur, s. 181) Nitekim 1940-1960 arası yapıtlardaki köylüler ülke

çapında bir siyasallaşmanın genellikle dışında kalırken sonradan da etkin bir bilinçliliğe ulaşmamışlardır.

Sonuç

Enstitülü yazarların oluşturduğu köy edebiyatını ülkemizdeki köy gerçeğini yansıtma açısından okunduğunda her zaman reel olanla uyum içinde olmadığı görülmektedir. Hiç şüphesiz reel toplumsa yaşanan süreçleri birebir göremeyişimizin nedeni yazarın, edebiyat yapıtına siyasal düşüncelerini koymalarıyla ilişkisi vardır.

Tam da bu noktada Lukacs'ın Balzac'ın *Köylüler* romanı üzerine söylediklerini anımsamak yararlı olacaktır: ""Balzac'ın yazdıklarında toplumsal güçler hiçbir zaman (daha sonra Zola'da göreceğimiz gibi) romantik ve fantastik canavarlar, insanüstü simgeler olarak görülmez. Tersine Balzac, bütün toplumsal ilişkileri kişilerarası çıkarlar çatışması içinde, bireyler arasındaki nesnel çatışmalarda ve entrikalar ağı içinde çözer" (Lukacs:60). Balzac'ın gerçekçiliğinin özü, toplumsal varlıkları toplumun her sınıfı içinde kendilerini zorunlu olarak göstermesi gereken toplumsal bilinçle toplumsal varlık arasındaki çelişmelerde ve bu çelişmeler yoluyla, toplumsal bilinci temeli olarak göstermesindedir. *Köylüler*'de,"neye sahip olduğunu söyle ne düşündüğünü söyleyeyim" derken Balzac işte bunun için haklıdır." ("Balzac'ın bu romanda gerçekten yaptığı şey, yapmayı düşündüğü şeyin tam tersi idi: betimlediği şey, aristokrat toprak mülkiyetinin trajedisiydi. Balzac'ın tarihi büyüklüğünü yapan şey de, işte bu niyet ve yapım arasındaki, politik düşünür Balzac ile İnsanlık Komedyası'nı yazan Balzac arasındaki zıtlıktır, uyuşmazlıktır" (Lukacs: 35). Lukacs, "Balzac'ı büyük yapan şey, gerçeklik kendi kişisel düşüncelerine, umutlarına ve isteklerine karşı gitse de onu betimlemedeki sarsılmaz dürüstlüğüdür" der.

Bu bağlamda bir yorum gerekirse, Enstitülü yazarların oluşturduğu "köy edebiyatı"nın, köyden yetişmiş, köy sorunlarını bilen, halkının aydınlanmasını, köyün geri kalmışlığının giderilmesini, köylünün "çağdaş uygarlık düzeyini" yakalamasını isteyen, bunun için iktidar sahiplerine karşı savaşım veren iyi niyetli inançlı Cumhuriyetçi "köy çocuklarının" oluşturduğu bir edebiyat olduğu söylenmelidir. Ne var ki, bu yazarların kendi kişisel düşüncelerine, umutlarına ve isteklerine karşı olan reel toplumsal ilişkileri her zaman bu anlamda "dürüstçe" yansıtıp yansıtmadıkları da tek tek yapıtlar bazında irdelenmesi gereken bir konudur. Bunun yanı sıra, bu akım içindeki yazarların köyü bağımsız ve otonom bir yapı olarak değerlendirdiğini; köyün kalkınmasını Türkiye'nin kalkınmasıyla özdeşleştirerek bu kalkınmanın eğitim yoluyla sağlanacağını düşünmelerinin de bir yanlış bilinçlilik olduğunu da görüyoruz.

Sonuçta, 1950'lerde başlayan köy edebiyatı, 1960'larda en yaygın, popüler ve güçlü dönemini yaşadıktan sonra Türkiye'nin kentleşme sürecine koşut olarak,1970'lerden itibaren değişen reel toplumsal dinamikleri kavrama ve yansıtmada yetersiz kalmasının da etkileriyle gerileme içine girmiş, giderek silinmiştir.

Ne var ki, edebiyat sosyolojisi açısından bakarsak, Türk köyünün ve köylüsünün özellikle 1950-1970 dönemindeki evrimini anlamak isteyenler için, bu akım içindeki pek çok yapıtın "belgesel " nitelikte zengin bir kaynak oluşturduğu da vurgulanmalıdır.

KAYNAKÇA

AVCIOĞLU, Doğan (1969). **Türkiye'nin Düzeni -Dün-Bugün-Yarın- ,** Bilgi Yayınevi, Ankara.

AZİZ, Aysel (1979), **Kırsal Kesim Toplumsallaşmasında Radyo ve Televizyon (Ankara'nın Üç Köyünde Yapılan Görgül Araştırma), (Yayımlanmamış Doç. Çalışması)** , A.Ü. SBF, Ankara.

BAYKURT, Fakir (1974), **Yılanların Öcü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

BAYKURT, Fakir (1972), **Irazca'nın Dirliği**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

BAYKURT, Fakir (1970) , **Tırpan**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

ÇANKAYA, Erol (1976), "Acenta Mirza Üzerine", **Politika Gazetesi,** 6 Şubat 1976.

ÇANKAYA, Erol , "Başkalaşan Köy ve Edebiyat", **Yansıma Dergisi**, Sayı: 11, Haziran 1974.

DİE (1977) , **Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı**, DİE Yayınları, Ankara.

GERAY, Cevat (1974), **Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar (Sorunlar Yaklaşımlar Örgütlenmeler)**, TODAİ Enstitüsü Yayınları, Ankara.

KABAKLI, Neslihan (2012) , "Türk Edebiyatı'nda Etnografik Bir Yazın Olarak 'Bizim Köy', **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 7/1 Winter 2012, p.1331-13377

KEMAL, Yaşar (1997), **Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor, Alain Bosquet ile Görüşmeler,** Adam Yayıncılık, İstanbul.

KEMAL, Yaşar (1980) **Akçasazın Ağaları**, Adam Yayıncılık, İstanbul.

KEMAL, Yaşar (1980) **Yer Demir Gök Bakır**, Tekin Yayınevi, İstanbul.

KEMAL, Yaşar (1970) , **Ortadirek**, Ant Yayınları, İstanbul.

KEMAL, Yaşar (1968) , **Ölmez Otu**, Ant Yayınları, İstanbul.

LUKACS, György (1977) , **Avrupa Gerçekçiliği**, Çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınevi, İstanbul.

MAKAL, Mahmut, (2004), **Bizim Köy** - Anılar, Piramit Yayıncılık, İstanbul.

MAKAL, Mahmut (1964) , **Kuru Sevda,** Varlık Yayınevi, İstanbul.

MAKAL, Mahmut (1954) , **Memleketin Sahipleri,** Varlık Yayınevi, İstanbul.

MAKAL, Mahmut, (1950), **Bizim Köy**, Varlık Yayınları, İstanbul.

MAKAL, Ahmet (2001), "Türkiye'de 1950-1965 Döneminde Tarım Kesiminde İşgücü ve Ücretli Emeğe İlişkin Gelişmeler", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, (Cilt: 56, Sayı: 3, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2001): 103-140.

NACİ, Fethi (1981), **Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme**, Gerçek Yayınevi, İstanbul

NACİ, Fethi (2004), **Yaşar Kemal in Romancılığı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

OTYAM, Fikret (1975) **Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları**, E Yayınları, İstanbul

OZANKAYA, Özer (1979) **Toplumbilime Giriş**, 3.Basım, Ankara, A.Ü. S.B.F. Yayınları,

ŞAHİN, Osman (1974), **Acenta Mirza**, Cem Yayınevi, İstanbul

ŞAHİN, Osman (1971), **Kırmızı Yel,** İstanbul.

TARIM BAKANLİĞI (1968), **Türkiye Tarımında Gelişme Eğilimi, Grafik ve İstatistikler, 1968,** Ankara,

TİMUR, Taner (2002), **Osmanlı - Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik,** İmge Kitabevi, Ankara.

TÜKEL, Turhan (1960) , **Beş Romancı Tartışıyor**, Düşün Yayınevi, İstanbul.